

de *tiéro* 'de file'» (TdF).

Aquest trasllat a l'ordre material ja en llengua d'oc es feia amb alguna influència de la família del verb *tirar*, per més que aquí els radicals *tieir-/tir-* diferissin encara bastant. Mentre que en català on la fonètica històrica els feia coincidir del tot, el trasllat a l'ordre material fou més ràpid i més enter. El sentit abstracte i social també degué existir entre nosaltres, com prova *contiral*. Però des dels orígens el mot apareix robustament representat, i incorporat a la nova esfera. El fet, però, que el trobem més desenrotllat i arrelat en les terres del NE. que en les del Migjorn i fins les del centre, és una nova prova de la seva arrel germànica i gahlo-germànica: així mateix el fet que les accs. que té el mot català lliguen molt més amb les de l'oc. *tieiral* ¹⁵ *tiéro* que amb les de *tir* i *tirar*, acaba de demostrar que en aquesta última família, per dir-ho així, és un sobrevingut.

Certament des del català el mot va passar manllevat al sard *tira* «striscia, lista» (AGI xv, 481-93) i al castellà *tira*, però en aquesta llengua el rebutgen o silencien els lèxics fins al *DAut.* (falta en Nebr., A. de Palència etc., i en totes les fonts medievals i fins del S. xiv; el primer testimoni és isolat, en un inv. de 1341, parlant d'una *tira de terciopelo*, que com a cosa de teixits ja exhala flaire catalana). L'essencial d'aquesta etimologia del mot cat. fou indicat per primera vegada, a propòsit del cast. en el *DCEC/DECH* v, 507b1-14 i nn. 7-8; cf. Jud, *VRom.* II, 19-20; Rohlf, *ASNSL* CLXXI, 94.

En canvi en català apareix des dels orígens literaris. Es tracta en particular de 'rengleres de ceps' i altres plantes. Si es tracta ja de vinya o dels arbres d'un hort, verger etc., no puc assegurar-ho en el primer doc., encara que s'hi parli de nous i noguera (*nucibus* també ³³ podria ser 'nogueres' com en Virgili i T. Livi): «--- medietate de nucibus de nozeria de ipsis *tiris* ---», transcrit tan fragmentàriament per CaCandi en un doc. de 1232 de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (*Misc. Hi. Cat.* I, 85), que no gosaríem posar-hi puntuació. ⁴⁰

En tot cas aviat surt aplicat a vinyes. En un pergamí barceloní de 1317, on es transmet la «possessionem cuiusdam pecie terre --- cum vitibus, in ea plantatis a *tires*, et cum oliveriis --- in loco dicto Sanahugia ---»; ¹⁵ a la traducció de l'Agricultura de Palhadi: «quarterada de vinya, de sort, ha haver 60 *tires*, e de mitja sort, 120; mes fan-sa en cascuna *tira*, de sort, 14 clots ---» (c. 1400, *BSAL* VI, 153); *tira* 'renglera de ceps' Urgellet (a. 1518, a Castellciutat, *Spill* de Castellbò, f° 77r^o).

«Los seps que estan alts ab perxes y juntats ab *tires*, per si: vites uniugae; quant les *tires* estan junta des de dos en dos: vites biiugae», Onofre Pou (*The-saurus Pu.*, 64); *tira de seps*, *DTo.* Modernament, amb referència a les vinyes m'és conegut sobretot de l'Alt Empordà i el Penedès: «veu aquelles *tires* ---?» assenyalant una renglera de ceps, a la Granada (1955), i allí ja ho tinc concretat en un NL *Las Tiras* dels capbreus de StPere de Ribes (que em deixen despullar llavors: el de 1624 (n.º 1350) i el de 1726 (n.º 147); ⁶⁰

en un coster de vinyes: «allí totes les *tiras* són d'en Campmany» La Selva de Dalt (1958); «al llarg de les *tires*», Pous i Pagès, *Empordaneses*, 26. «Qui vinya en pla vol plantar, / plante que's puga cavar: / las *tiras* deuen distar / més de deu pams per llaurar», Fages de Romà (1849), *Cart. Rural* emp. (96.7, canviat en «les *tireres* ben plantaes ---» per l'adaptador valencià, 81.3).

També dit d'altres conreus. De tarongers al P. Val.: «Les-Set *Tires*» és una partida del taronger a Canet de Berenguer (1962). A Mallorca, i en particular a Pollença: «Can Serra és allí on es veu una *tira* d'arbres» (prop d'allà: *La Tirada de Can Serra*, 1964); molt prop al N. de la ciutat hi ha una petita possessió dita *Les Tires de Molins* (Masc. 1H12). *Les Estires* partida de Clariana de Cardener (1964).

Però potser encara és més originari i més antic, aplicat a una sèrie o renglera de gent. És 'rengle de remers', en una ordre de guerra naval de 1356: «Mana lo Sr. Rey per rahó de la guerra que ha ab los jenoveses --- que tota galea o galeas grosses, uxer o uxers --- armats a 3 *tires* e ab 30 sobresallents, e d'armes e d'altres furniments, o, a tot lo menys, a 2 *tires* e ab 60 sobresellents --- pusquen navegar per portar vitualles --- emperò que --- si alguns --- en la forma demunt dita navegaran per golf, que hajen a 'nar 2 en conserva ---» (*CoDoACA* VI, 320).

«En ordre de combat: Tirant --- tots los cavalls féu posar en *tira*, e no passava més lo cap de l'u que de l'altre», JoMartorell, *Tirant lo Blanc* (Riq., p. 482). Ara bé això també es deia «en *cunç* de batalla» (Muntaner, Casac. II, 48.15), i com que *acunçar* i *cunç* són ornamentar artísticament, ens tornem a trobar en l'ordre d'idees de l'al. *zier* 'adorn, ornament'. D'altra banda «*tira*: qualquier cosa arreglada a modo de fila o hilera: la *tira del raím*: toda la fila de la gente que vende uvas» (CROS, 1764, p. 227; Sanelo I, 18, 131v^o); i en el vell llenguatge menorquí dels enigmes proverbials: «una *tira* de senyors: / quan un pixa, pixen tots» («les bocateules d'una teulada», Camps Merc., *Folkl.* I, 262, § 120, 270).

També apareix aviat aplicat a sèries i rengles de tota mena de coses: «La segona bèstia órs paria, / e tres *tires* de dens avia», S. XIV, *Llibre de Daniel* (p. p. MirretS, *RHisp.*), v. 635, de nou *tires* de --- v. 648; «la *tira*: de pedra o rajola, de una sort; la *tira* de diversa sort ---», OPou (*ThPu.*, 8); «La Fira de Sen Jaume --- unes quantes horxaterfes al ayre lliure, una *tira* de paraetes de quincalla ---», MGadea (*T. del Xè* II, 55); 'sèrie o tirallonga de cases, de peces de terra etc.': «veu aquella *tira* de cases? Són *Els Costalets*», Puçol (1962); «hi ha una *tira* de partides que li diuen ---» Veo (1961). I així també acaba per aplicar-se a una finca de forma allargada, com *La Tira del Rei* (Canals de X., 1962).

O a una llenca de tela (veg. sobretot *tireta*, infra, i el citat *tira de terciopelo*, de 1541) i de coses anàlogues, p. ex. de pastes: «De *casquetes*: hajas una coca de biscuyt al forn --- al pastar --- com serà tot rallat, ⁶⁰ picaràs ben menut; e après pendràs fruytes --- e mes-